

2020-LUVUN AIKUISSOSIAALITYÖN TIETOPOHJAA JÄSENTÄMÄSSÄ

Jenni-Mari Räsänen: *YTT, yliopistonlehtori, Tampereen yliopisto*

Aila-Leena Matthies & Anu-Riina Svenlin & Kati Turtiainen (toim.): *Aikuissosiaalityö. Tieto, käytäntö ja vaikuttavuus.* Gaudeamus, Helsinki. 2021, 349 s.

Teoksessa pureudutaan nimensä mukaisesti aikuissosiaalityön ajankohtaisen tietoperustan ja tutkimusperustaisuuden vahvistamiseen, aikuissosiaalityön käytäntöjen kannalta ajankohtaisten ilmiöiden sekä vaikuttavuuden kysymyksiin.

Toimittajat Aila-Leena Matthies, Anu-Riina Svenlin ja Kati Turtiainen perustelevat johdannossa teoksen merkitystä ja tavoitteita huolellisesti aikaisempien tutkimusten ja valtakunnallisten selvitysten avulla. Teosta taustoitetaan myös aikuissosiaalityön näkökulmasta ajankohtaisilla muutoksilla, joista erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon integraatio on asettanut sosiaalityölle tarpeen tehdä näyttöön perustuvaa ja vaikuttavaa tutkimusta. Tähän teos pyrkii osaltaan vastaamaan. Aikuissosiaalityön määrittelyä, sitä ohjaavaa lainsäädäntöä ja toiminta-areenoiden erittelyä olisi voinut johdannossa laajentaakin. Johdannossa kuvataan koko teosta jäsentävä Björn Blomin ja Stefan Morénin kehittämä KAIMEr-teoria, joka muodostuu sanoista kontekst (konteksti), aktörer (toimijat), insatser (interventiot), mekanismer (mekanismit) ja resultat

(vaikutukset). Teorian perusidea ja käsitteet avataan hyvin tekstissä, mutta sitä tiivistävä Blomilta ja Morénilta lainattu ja suomennettu taulukko on hieman vaikealukuinen. Johdanto asettaa lukijan odottamaan mielenkiinnolla, miten erilliset luvut ilmentävät siinä esitettyjä tavoitteita.

Teos jakautuu KAIMEr-teorian mukaan viiteen pääosiin. Näiden osioiden sisällä on yhteensä 17 erillistä lukuja. Erilliset luvut valottavat jokaista osa-aluetta omine tutkimuskysymyksineen, aineistoinen ja tarkastelunäkökulmineen. Aineistojen ja tutkimusmenetelmien kirjo on ilahduttavan rikas. Yksittäiset luvut ovat napakoita kokonaisuuksia ja toimivat itsenäisesti. Kytös KAIMEr-teoriaan tulee luvuissa vaihtelevasti esiin. Kirjoittajajoukko koostuu laajasta joukosta sosiaalityön ja yhteiskuntatieteiden tutkijoita, opettajia, asiantuntijoita ja aikuissosiaalityön ammattilaisia, mikä tuottaa teokseen monipuolista tarkastelunäkökulmaa.

Konteksti-osion alussa Kati Turtiainen, Maija Jäppinen ja Ingo Stamm tuovat informatiivisesti esiin ihmisoikeuksille perustuvan sosiaalityön kontekstia ja historiaa. He esittävät köyhyyden ja toimeentuloturvan riittävyyden keskeisinä ihmis- ja perusoikeuskysymyksinä ja niiden puolustamisen aikuissosiaalityön ydintehtävinä, vaikka kunnista puuttuukin vielä selkeät rakenteet tämän työn koordinoimiseksi. Tuomo Kokkonen vuorostaan tarkastelee niitä ehtoja ja ristiriitoja, joita osallisuus- ja aktivointipolitiikan konteksti asettaa aikuissosiaalityöhön, jossa asiakaskunta koostuu huono-osaisista, vaikeissa elämäntilanteissa elävistä ih-

misistä. Osion päättää Mira Välimaan luku, joka kohdentuu asiakkaiden arkiin toimintaympäristöihin suuntautuvaan muutostyöhön tarkastellen aikuisosiaalityön asiakkaisiin kohdistuvaa nimby-ilmiotä sekä aikuissosiaalityön keinoja siihen vaikuttamiseksi.

Toimijoita käsittelevässä osiossa Sirkka Alho tarkastelee monitoimijaista näkökulmaa aikuissosiaalityössä analysoiden kollektiivista asiantuntijuutta sekä yhteistä tiedonmuodostusta edistäviä ja estäviä tekijöitä. Erityisen kiinnostavaa on hänen pohdintansa asiakkaiden ja ammattilaisten tietojen leikkauspisteestä sekä yhteisen ongelman tunnistamisen tärkeydestä monitoimijaisessa yhteistyössä. Rauno Perttula vuorostaan käsittelee nuorten aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön erityisyyttä ja paikkaa sekä sosiaalityöntekijöiden toimijapositiona, joita on kirjoittajan mukaan tärkeää tunnistaa monimutkaistuvassa nuorten palveluverkostossa. Osiota jatkaa loogisesti Tuula Tuomisen tarkastelu alle 30-vuotiaiden sosiaalitoimen miesasiakkaiden arjesta ja toimijuudesta. Erityisen tärkeä on hänen havaintonsa arjesta saatavan tiedon merkityksellisyydestä sekä nuorten miesten toimijuudesta, joka toteutuu parhaiten heidän omassa kodissaan. Johanna Hiitola tuo konkreettisesti esiin pakolaisten perheen yhdistämisen kompleksisia prosesseja sekä niiden seurauksia yksilöille ja perheille, sekä pohdintaa aikuissosiaalityön roolista, vastuista ja keinoista perheiden yhdistämisen kokeneiden tai perheiden menettäneiden kohtaamisissa.

Interventiot-osion aloittava Päivi Risasen autoetnografinen analyysi erit-

telee kunnioittavan kohtaamisen ja vuorovaikutuksen työtapoja, joiden avulla voidaan vahvistaa asiakkaiden osallisuutta ja saada aikaan vaikutuksia heidän elämäänsä. Anne Tuikka ja Seija Okulov vuorostaan syventyvät aikuissosiaalityössä ajankohtaisiin yhteisösosiaalityön ja jalkautumisen toimintamuotoihin ja miten ne voivat tarjota sosiaalityöntekijöille ainutlaatuisen näköalapaikan asiakkaiden elin- ja asuinoloihin ja hyvinvoinnin edistämiseen. Eeva Elfving Ström vuorostaan painottaa, miten aikuissosiaalityössä on keskeistä tunnistaa ja purkaa rodullistavia valtasuhteita sekä tunnustettava niiden vaikutuksia sosiaalityön kentällä. Ulla Salovaara tuo esiin tärkeää jäsenystä sosiaalityön asiantuntijuuden merkityksestä ja keinoista auttaa vankeilasta vapautuvia naisia, joiden tilanteet ovat usein vaikeita ja joilla ilmenee monia tuen tarpeita.

Mekanismeja käsittelevässä osiossa Matthies, Svenlin, Niina Rantamäki ja Katri Viitasalo erittelevät aikuissosiaalityössä vaikuttavia mekanismeja ja niiden jännitteitä. Heidän analyysinsä tuottaa kokonaisvaltaista jäsenystä siitä, miten moninaisista ja monitasoisista tekijöistä aikuissosiaalityön vaikutusten erittelemine ja tutkimine koostuvat. Teija Karttunen tekee kirjallisuuskatsauksen avulla problematisoivaa tarkastelua päihdehoidon interventioiden vaikuttavuudesta ja hoidossa pysyvyydestä antaen tärkeää lisäymmärrystä aikuissosiaalityössä varsin usein kohdattaviin päihderippuvuuksiin ja niiden hoitokäytäntöihin. Osion päätävässä luvussa Viitasalo korostaa taloudellisen huono-osaisuuden taustalla ilmenevien moninaisten tekijöiden

tunnistamisen tärkeyttä, jotta asiakkaiden tilanteiden muutostyö mahdollistuu ja taloudellinen kyvykkyys voi lisääntyä.

Teoksen viidennessä, vaikutuksia käsittelevässä osiossa, Minna Kivipellon ja Erja Koposen tarkastelu kohdentuu Osallistavan sosiaaliturvan mallissa käytettyyn AVAIN-mittariin, joka on heidän mukaansa osoittautunut toimivaksi työvälineeksi ja vaikuttavuuden arvioinnin mittariksi. Tutkimus tuo esiin asiakkaan tilanteeseen vaikuttavien useiden tekijöiden huomioimisen keskeisyyden sekä sosiaalityössä tapahtuvien muutosten hitauden. Mikko Mäntysaaren ja Sami Ylistön moninäkökulmainen tutkimus tarkastelee työllistymistä edistävän monialaisen palvelun vaikuttavuutta ja vaikutuksia pitkäaikaistyöttömien hyvinvointiin ja toimintakykyyn. Tulosten mukaan palvelun vaikutukset ovat olleet pääosin myönteisiä. Luvussa eritellään kiinnostavasti myös tutkimukseen liittyviä rajoituksia ja eettisiä tekijöitä. Vaikutuksia tarkastelevan osion päättää luku kestä-

västä siirtymästä osana aikuissosiaalityön tehtäväkenttää. Matthies painottaa sosiaalityön olevan mitä parhain näköala siihen, miten kestävä kehitys vaikuttaa ruohonjuuritasolla eritellen tähän aikuissosiaalityössä kehitettyjä toimintamalleja ja ratkaisuja.

Epilogissa toimittajat tiivistävät ja havainnollistavat selkeästi teoksen antia ja aikuissosiaalityön tietopohjan kokonaisuutta sekä kytkevät ne osaksi teosta jäsentävään teoreettiseen malliin. Kaikkinensa teos tuo esiin aikuissosiaalityön ilmiökentän laajuuden sekä asiakkaiden kompleksisten tilanteiden ja niiden taustalla vaikuttavien tekijöiden tunnistamisen ja tutkimisen tärkeyden. Kyseessä on tervetullut aikuissosiaalityön tutkimusta vahvistava sekä aikuissosiaalityön 2020-luvun tietopohjaa jäsentävä teos, jota voi lämpimästi suositella sosiaalityön ja lähialojen tutkijoille, opiskelijoille ja opettajille, ja ennen kaikkea aikuissosiaalityön ammattilaisille. Toivottavasti teos tavoittaa myös aikuissosiaalityön keskeiset yhteistyökumppanit.